

Avlunun Göstergebilimsel Yöntemle Analizi; Denizli Erbakır Fen Lisesi Avlusu

Ş. Ebru OKUYUCU

*Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
ebruokuyucu@hotmail.com*

ÖZET

Toplumlar, sürekli gelişen fiziksel ve kültürel çevre içinde farklı zaman dilimlerinde farklı yaşam biçimlerini ortaya koymuşlardır. Yaşam biçimlerindeki gelişimler ve değişimler mimariye, mimarinin parçalarına ve dolayısıyla mekanlara yansımıştır. Nitelikli ve yaşanabilir mekanlar yaratmak adına mekanların anlamlandırılması ve kullanıcıyla ilişki kurabilmesi gerekmektedir. Mekanları ve yapıları oluşturan mimari karakterler ve biçimler, içinde buldukları çevrelerin göstergeleri bağlamında karşılık bulmaktadır. Mimarlıkta dil, mimarlar, tasarımcılar, kullanıcılar arasında algılanan, yorumlanan göstergeler bütünüdür ve bu göstergeler, dokularda, biçimlerde, yüzeylerde ortaya çıkmaktadır. Mimari bütündeki veya bütünün parçalarındaki göstergelerin okunması göstergebilimsel yöntemle mümkün olmaktadır. Göstergebilimsel yöntemin temelini oluşturan, semantik (anlamsal), sentaktik (biçimsel) ve pragmatik (yararsal) boyut ise, mimari ürün göstergelerinin okunmasını ve iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Her mimari ürüne ait hem biçimsel, hem işlevsel ve hem de simgesel karakterler, göstergebilimsel yöntemle analize olanak sağlamaktadır. Yapı bütünü oluşturulan mekan örüntüleri; biçimleri, işlevleri ve görsel özellikleriyle kullanıcı üzerinde çeşitli etkiler bırakmaktadır. Özellikle kullanıcı sayısının fazla olduğu okul gibi kamusal mekanlar için; kullanıcıların pozitif algıları, mekanların yaşamsal kalitelerinin yüksek olduğunun göstergesidir. Temel eğitim yapılarının önemli mekanlarından biri olan avlu, gerek mekansal organizasyondaki yeri, gerek işlevsel özellikleri, gerekse psikolojik etkileri bağlamında, nitelikli ve yaşanabilir okul mekanlarını oluşturmada önemli rol oynamaktadırlar. Çalışmanın amacı; tarihi süreçte mikrolimatik ortam sağlama, aydınlatmayı sağlama ve görsel zenginlik sağlama gibi fiziksel özellikleri içeren, mekan örgütleyici, toplayıcı, dağıtıcı olma gibi işlevsel nitelikleriyle tasarımlarda yer bulan Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun fiziksel, işlevsel, biçimsel özelliklerini ve öğrencilerin bu mekanla ilgili anlamsal ve yararsal algılarını göstergebilimsel yöntemle saptamaktır.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Avlu, Denizli Erbakır Fen Lisesi, Gösterge

ABSTRACT

Societies have put forward different life styles in different periods of time within continuously developing physical and cultural environment. The developments and changes within the life styles have reflected to the architecture, parts of the architecture and thus venues. Making sense of venues and establishing relationship with the user are required in order to create quality and livable venues. Architectural characters and forms find reciprocity in terms of indicators of the environments they exist in. Language in the architecture is the integrity perceived and interpreted among the architects, designers and users, and these indicators take place on the textures, shapes and surfaces. Reading of indicators within the architectural integrity and parts of the integrity is possible by means of semiotic method. Semantic, syntactic and pragmatic dimensions, which form the ground of the semiotic method, enable the reading of architectural product indicators and the establishment of communication. Stylistic, functional and symbolic characters belonging to the each architectural product allow the analysis by means of semiotic method. Venue patterns composing the structural integrity have various impacts on the users with their forms, functions and visual features. For the public venues such as schools where the number of users are high; the positive perceptions of the users is the indicator of that the life quality of the venues are high. Yard, which is one of the significant venues of the basic education structures, plays an important role in creation of quality and livable school venues in the context of both their place in the spatial organization, functional features and physiological effects. The aim of this study is to detect physical, functional, stylistic features of the Denizli Erbakır Science High School, which includes the physical properties such as providing microclimatic environment, lighting and visual enrichment within the historical period, and which finds a place in the designs with its functional characteristics such as being a venue organizer, collector and distributor, and to detect semantic and beneficial perceptions of the students by means of semiotic method.

Keywords: Semiotic, Courtyard, Denizli Erbakır Science High School, Indicator

GİRİŞ

İnsanoğlunun var olduğu antikitiden günümüze uzanan süreçte insanlar iletişim kurarak hayatlarını sürdürebilmişlerdir. Gerek konuşarak, gerek yazarak gerekse çizerek iletişim kurmayı sağlamışlardır. İletişimin temelini oluşturan dil kavramı, edebiyattan, sanata, sinemadan mimarlığa kadar pek çok alanda varlık göstermiştir. İfade biçimleri farklılaşsa da anlaşılabilmenin ve anlam yüklemenin özünü dil oluşturmaktadır. Mimarlıkta dil kavramı, yapılara yüklenen anlamları okumada ve yapıların içerdiği anlamların nesilden nesile aktarılmasını sağlamada önemli bir etkidir.

Mimarlık ürünleri iletişim özelliği taşıdığı için, göstergebilimin konusuna dahil olabilmektedir. Bu nedenle mimarlık nesnesini göstergebilimin kavram ve tanımlarıyla ele almak, açıklamak mümkündür. Mimarlık nesnesi bir dil olgusu olarak ele alındığında, mimarlık göstergesi olarak adlandırılmakta ve gösteren, gösterilen, gösterge bileşenlerini kapsamaktadır. Algılanan bir mimari ürünün temelinde, mimarinin karakteri ve ifadesi yatmaktadır. Zevi'ye (1990) göre, bir mekan, birlik, simetri, vurgu, zıtlık, oran ve ölçü içerse bile, yaşam, ifadeden yoksunsa ve "bir şey söylemiyorsa" hiçbir zaman yasayan bir varlık olamamaktadır.

Alan çalışması olarak belirlenen temel eğitim yapısı yani Denizli Erbakır Fen Lisesi, yerinde ziyaret edilerek katılımlı gözlem yapılmış ve öğrencilerin çeşitli zaman dilimlerinde avluları kullanım süreçleri izlenmiştir ve bu mekanın işlevsel, fiziksel ve anlamsal özellikleriyle ilgili yetkili öğretim elemanlarının yorumları alınmıştır. Okullardaki gözlemler ve alınan yorumlar sonucunda betimleme yöntemi kullanarak avlunun göstergebilimsel yöntemle analizinin sentaktik boyutunun ölçeğini oluşturan fiziksel ve biçimsel özellikleri ortaya konmuştur. Seçilen temel eğitim yapısının avlusunun göstergebilimsel yöntemle analizine yönelik fotoğraflarını, yapıdaki konumunu, mekansal ilişkilerini, işlevlerini, biçimlerini, plan formlarını içeren tablolar oluşturularak sentaktik boyut değerlendirmelerine olanak sağlanmıştır.

Göstergebilimsel yöntemle analizi yapılacak avlulu temel eğitim yapısına yönelik elde edilen verilere dayalı anket soruları oluşturulmuştur. Anket yönteminin seçilmesindeki amaç, avlunun göstergebilimsel yöntemle analizinin semantik (anlamsal) ve pragmatik (yararsal) boyutunun ölçeklerine öğrencilerin algılarına dayalı çıkarımlardan ulaşmaktır.

Anketler, okulun 9.sınıf, 10. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun göstergebilimsel yöntemle analizi için avlu kullanıcılarına yani öğrencilere anlamsal boyut (semantik) bağlamında sıfat çiftlerinden oluşan ve kullanıcının tepkilerini yansıtan duygusal tepki çıkarımları yapmayı sağlayacak, işlevsel boyut

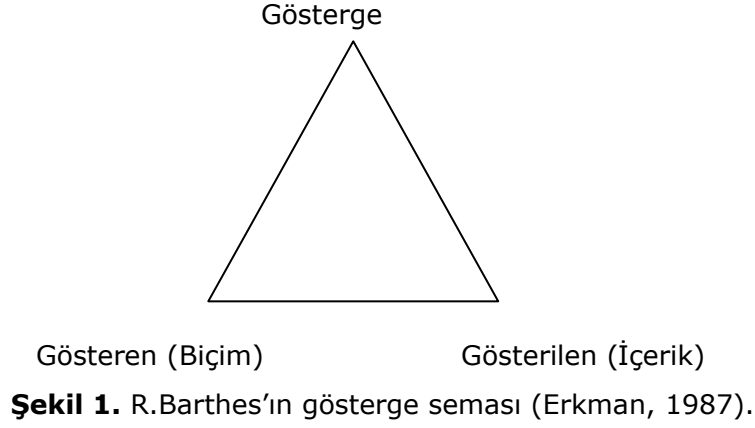

(pragmatik) bağlamında ise avlunun yararsal çıkarımlarını yapmayı sağlayacak anketler uygulanmıştır ve biçimsel boyut (sentaktik) bağlamında ise gestalt ve temel tasarım ilkelerinden yararlanılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler, istatistikî analiz yöntemlerinden frekans, t testi, varyans analizleri kullanılarak, avluyla ilgili öğrenci algılarından alınan ortalama değerler ile korelasyon çalışmaları yapılmış, tek değişkenli karşılaştırmalarda T testi analizi, değişen sayısının 2'den fazla olduğu diğer karşılaştırmalarda ise varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizlerinde Post Hoc testlerinden Scheffe ve S-N-K kullanılmıştır. Aralarında anlamlı ilişkiler bulunan kavramsal yargılar saptanmış ve dökümler avlu, değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun öğrenciler üzerinde olumlu veya olumsuz etki bırakmasını sağlayan faktörlerin ne olduğu saptanarak, avlunun biçimsel özelliklerinin okullardaki mekansal kurguya sağladığı katkılar analiz edilmiş ve temel eğitim yapılarındaki avlulu mekan çözümlerinin tasarım faktörleri tanımlanmıştır.

GÖSTERGEBİLİM

Göstergebilim, en kısa ve bilinen tanımıyla göstergelerin bilimidir. Göstergeleri inceleyen bir bilim dalı olarak göstergebilim; insanın gösterge oluşturma, göstergelerle sistem kurma ve bunlar kanalıyla iletişimde bulunmasını araştırmaktadır. Masiero'ya göre (2006), insan simgeler aracılığıyla her şeyle iletişim kurmakta ve ruhani olanla maddesel olanın, evrenselle tikelin birliğinde yaşamaktadır. Göstergebilim iletişim için kullanılan her şeyin, sözcükler, görüntüler, trafik işaretleri, sesler, çiçekler, müzik, mimarlık gibi pek çok şeyin incelemesidir. Göstergebilim, göstergelerin iletişimde bulunma yolları ve onların kullanımlarına egemen olan kurallar üzerinde durmaktadır (Parsa, 2002).

Göstergebilimi oluşturan bileşenler, gösterge, gösterilen, gösteren gibi olgulardır. Göstergebilimin açılımının yapılabilmesi için bu kavramların anlamlarının çözülmesi gerekmektedir. Bir göstergeyi doğru okuyabilmek, neyin göstergesi olduğunu bilmek için onun önceden ne olduğu ve nasıl okunması gerektiğinin öğrenilmesi gerekmektedir. Her gösterge bir biçim (anlatım) aracılığı ile bir içeriğe (kavram) gönderme yapmaktadır. Bir göstergenin gösterge sayılabilmesi için biçimle içerik arasında bir bağlantının kurulmuş olması gerekmektedir. Saussure biçime gösteren, içeriğe ise gösterilen demıştır (Erkman, 1987). Saussure'ün terimleri arasında gösterilen ve gösteren göstergenin oluşturucularıdır. Göstergebilimde anlamın en küçük birimine gösterge denilmektedir. Her gösterge görüntü, nesne ve ses "gösteren" (göstergenin fiziksel boyutu) ile temsil ettiği kavram yani "gösterilen" den (göstergenin kavramsal boyutu) oluşmaktadır. (Parsa, 2002). Barthes'a (1997) göre, göstergenin biçim ve içerikten oluşan ikili bir yapısı bulunmaktadır: "gösteren" biçim, "gösterilen" ise içeriğin karşılığıdır (Sekil 1.).

Mimarlıkta Göstergebilim

Bir yapının mimari dili çözümlenirken, öncelikle boyut ve oran gibi doğrudan duylulara başvuran biçim elemanları, sonra bu biçim elemanlarını ifade eden duygu ya da akılla ilgili ifade elemanları ve en sonunda sezgi ve bilinçaltı ile ilgili elemanlar algılanmaktadır. Bu algılama sürecinde, göstergebilimin alt kavramlarına yani düz anlam ve yan anlam kavramlarına başvurulmaktadır. Mimarinin bir iletişim aracı olduğu düşünülürse, mimari nesnenin ilettiği tüm anlamlar göstergeler aracılığıyla çözümlenmeye çalışılmıştır. Mimari nesnelerin ilettiği mesajlar, biçimsel örüntüler ve içerikler mimarın yaşadığı döneme ve yaşam şartlarına göre değişmektedir. Böylece sürekli bir biçimde göstergeler aracılığıyla içerikler oluşturulmuştur ve mimari, bir dil haline gelmiştir. Mimaride dil yerine; biçim, renk, doku, ölçü, oran kullanılmıştır. Böylece mimari göstergeler arasında sistematik bir ilişki oluşturulmuş ve bu göstergelere anlamlar yüklenmiştir. Mimarinin iletişim aracı haline gelmesiyle çağlar boyunca fikirler, duygular, kavramlar, kültürler kısacası yasama dair tüm kalıntılar aktarılmıştır. Mimari form, gerçekte toplumsal, ekonomik, teknik, psikolojik, estetik gibi nitelikleriyle belirli bir topluma ait yaşayışın, duyusun, görüşün mimari alandaki yankısıdır. Bu bağlamda mekanın ait olduğu sosyal çevre ve kültürel alt yapı mekanların okunmasında temel oluşturmaktadır.

Mimari ürün hangi yaklaşımla tasarlanırsa tasarlansın analizlerde belli başlı ölçütler kullanılmaktadır. Mimaride anlamı belirlemek için Morris'in göstergebilime kazandırdığı ve Broadbent'in de mimari yapı okumalarında kullandığı anlamlama sürecindeki üçlü ölçütlerden yararlanılmıştır; sentaktik boyut, semantik boyut, pragmatik boyut.

Göstergebilimsel Yöntemle Analiz İlkelerinin Sentaktik (Biçimsel) Boyutu

Sentaktik (biçimsel) boyutta göstergelerin biçimsel ilişkileri incelenmektedir. Biçimsel öğeler arasındaki ilişkinin incelenmesi, mimarlıkta biçimsel estetik ilkelerini öne çıkarmaktadır. Mimari yapının göstergebilimsel yöntemle analizinin sentaktik boyutu; simetri, benzerlik, zıtlık, kapalılık gibi ölçütleri içeren temel tasar ilkeleri ve gestalt

ilkeleriyle sentezlenerek yorumlanmaktadır. Gestalt ilkeleri, karmaşık ya da basit olarak algılanan öğelerin bir araya gelişlerini analiz etmek için bazı düzenleme ilkeleri ortaya koymaktadır. Gestalt'a göre bir bütüne anlam veren, onu meydana getiren parçalar değil, parçaların nasıl bir araya geldikleri, yani parçalar arasındaki ilişkilerdir. Bir kompozisyonda, görsel öğelerin, çizgi, renk, doku, biçim beraberliği, bunların bir arada algılanabilmeleri, aralarındaki dinamik bağın ve alan kuvvetlerinin güçlü olması, bir bütünü (Gestalt'ı) meydana getirmektedir. Buna göre bütünlüğün oluşturulmasında bazı ilkeler söz konusudur (Aydınlı, 1993).

Gestalt İlkeleri		
Yakınlık	Benzerlik	Kapanmışlık
Pragnanz-Basit-Açık Strüktürlenmiş Eleman		Değişmezlik
Sekil-Zemin İlişkisi	Tecrübe Kuralı	Devamlılık

Tasar ilkeleri düzenleme yapmakta kolaylaştırıcı ve yol gösterici bir rol oynamaktadırlar. Bir düzenlemede bu ilkelerin bir ya da birkaçı bir arada kullanılabilir. Tasar meydana getirmekte kullanılan ilkeler aşağıdaki gibidir:

Temel Tasar İlkeleri			
Simetri (Bakışım),	Hiyerarşi (Koram)	Datum	Ritm (Aralıklı Tekrar)
Denge	Zıtlık	Uygunluk	

Göstergebilimsel yöntemle analiz ilkelerinin semantik (anlamsal) boyutu

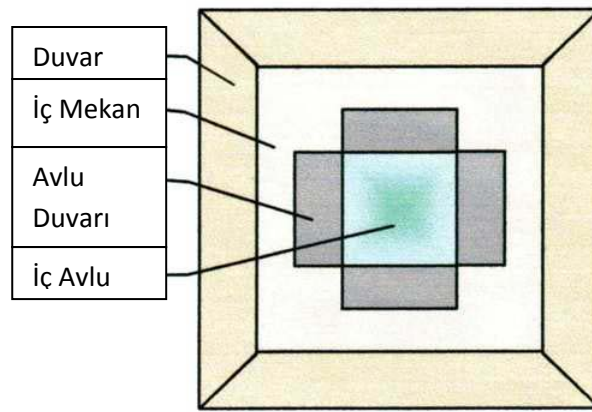
Semantik (anlamsal) boyut; mimari gibi görsel algıya dayalı bir disiplinde, yapının detaylarındaki ya da tümündeki simgesel anlamların okunması ile irdelenmektedir. Göstergeler dizgesinde, gösterenin gösterdiği anlam yani yan anlam semantik boyutla örtüşmektedir. Algılanan ve iletilen anlam, her toplumun kendi kültürüyle yoğrulmuş değerlere ve bireysel yaşam öğretilerine bağlıdır. Mimari ürünün birincil anlamı değil, simgesel değerleri taşıyan ikincil anlamlardır. (Aydınlı, 1993).

Göstergebilimsel yöntemle analizlerin pragmatik (yararsal) boyutu

Pragmatik (yararsal) boyutta; göstergeler ile göstergeleri kullananlar arasındaki ilişkileri ve kullanıcıların davranışları incelenmektedir. Mimarlık göstergeleri de insan davranışlarını ve tepkilerini en çok etkileyen faktörlerin arasındadır. Pragmatik tasarım, işlev ve kullanıma yönelik birikmiş birikimlerin esas alınarak yapıldığı akılcı tasarımlardır.

MEKAN OLARAK AVLU

İlk çağlardan günümüze uzanan süreçte barınma ihtiyacı sonucu ortaya çıkan mekanlar çevreye karşı duyarsız kalmamıştır. Kapalı mekan birimlerini çevreden ve açık mekanlardan izole etmek mümkün değildir. Yüzyıllar boyu kültür, iklim, topografya ve sosyal donanım gibi faktörlerin etkileriyle oluşan mekan organizasyonları zamanla belirli bir tipoloji oluşturmuş ve mekan birimlerine ayrışmaya başlamıştır. Mekan birimleri kendi isimlerini alırken, iç ve dış mekansal doku kavramı da tanımlanmaya başlamıştır. Mekansal doku bütünlüğünü oluşturan mekan parçalarından bir tanesi de avludur. Avlu, hem iç mekan hem de dış mekan özelliği taşıyan, çok fonksiyonlu bir mekan türüdür. Türkçe sözlükte (1974) "binanın ortasında üstü açık olan veya yanı basında duvarla çevrilmiş bulunan yer" olarak tanımlanan "avlu", yeni sözlükte " binalarda kapıdan sonraki tas, tuğla veya toprak zeminli genişlik" olarak söz edilmektedir. Avlunun geleneksel bağlamda iç avlu niteliğinde oluşturulmuş şeması aşağıdaki gibidir: (Clark, Aldawoud, 2008) (Şekil 2).

Şekil 2. İç avlu (Clark, Aldawoud, 2008)

Sanat Ansiklopedisi, "avlu"yu, bir binanın ön tarafında ya da ortasında etrafı kapalı ve üstü açık olarak meydan gibi bırakılan boşluk olarak tanımlamaktadır (Arseven, 1943). Genel anlamda avlular, yerleşim bölgelerinde sokakların genişleyip, nefes aldıkları küçük alanlar veya büyük yapı komplekslerinin orta boşlukları olarak tanımlanabilmekte; rüzgarlara kapalı, güneşlenme olanağı olan, hayatın canlı olduğu küçük açık mekan birimleri olarak avluların daha insancıl boyutlara sahip oldukları belirtilmektedir (Yoldaş, 2010). Avluyla ilgili yapılan tanımlardan yola çıkarak, avluların işlevlerinin, boyutlarının ve yapı bütünündeki konumlarının farklılaşmasına rağmen tüm avluların etrafı çevrili ve üstü açık dış mekanlar olduğu bilinmektedir ancak tarihi süreç içinde avluların üstünün kapatıldığı ve farklı mekan kimliğine kavuştukları görülmektedir. Avluların, çevrenin olumsuz etkilerinden ve kötü hava şartlarından korunmak amacıyla üstü kapatılmış ve avlular, dış mekan nitelikli iç mekanlar olan "atrium"a dönüştürülmüştür. Atrium, içinde

bulunduğu yapı sınırları tarafından tanımlanan, yapı bütünü veya bir bölümünü organize eden, gün ışığı alan ortak iç mekandır (Uzun, 2001). Bütün bu tanım ve yaklaşımlar çerçevesinde avlu mekansal olarak tanımlanacak olursa, bütünü ile ya da kısmen yapı veya yüksek duvarlarla çevrili, üstü açık, yer aldığı yapı bütünü form ve mekan karakteri ile uyumlu olarak genelde dörtgen ya da kare biçimli, bina içindeki yaşamı kısmen açık mekandaki yaşamla bütünleştirme gereksinmesinin oluşturduğu bir mekan çözümüdür.

Plan organizasyonu ve kütleli ilişkilerine göre yan, ön, orta ve iç avlu olarak da adlandırılan bu mekan, tasarımında kullanılan elemanlar, taşıdığı işlevsel ve estetik değerler nedeni ile tarihi süreç içinde birçok kültürde, soğuk iklim kuşağında yer alan kuzey ülkelerinde, Akdeniz ve güney ülkelerinde ve özellikle Anadolu'da her dönemde sıklıkla görülen bir mekan biçimlenmesi olmasının yanında dış dünyadan soyutlanmış daha özel ve doğal unsurları içeren ortamların yaratılmasına olanak sağlayan ve yapıların işlevlerini tamamlayan sosyal ve kültürel bir açık mekan biçimini oluşturmaktadır. Avlu yaklaşımının, geleneksel boyutlarda izlenmediği ülkelerde/kültürlerde bile kültür etkileşimi sonucu yaygınlaşması, "avlu" olgusunu evrensel boyutlara ulaştırmıştır (Erdoğan, 1996).

Avlular, mekan belirginleştiren, sınırlandıran, tanımlayan, tanıtan, alt mekan oluşturan, açıklık-kapalılık etkisini veren, manzara oluşturan, psikolojik rehabilitasyon etkileri olan, özellik-kamusallık derecelenmelerini etkileyen, iklimsel ve çevresel etkilerden koruyan, mikroklimatik ortam oluşturan, topografya, su, yapılaşmış öğelerle birlikte ekolojik yapılaşmayı sağlayan, sosyal mekan olan, doğal ortamı sunan, bütün boyutlarıyla önemli bir fiziksel çevre, mimari-kentsel çevre ve sosyal çevre boyutunda yani yasama mekanı ve yaşanan mekan boyutunda önemli bir kimlik öğesi olan örüntülerdir (Çevik vd., 1999). Avlu, yapıda bulunduğu yere göre, biçimine göre, donatılarına göre, mekansal organizasyonuna ve mekansal ilişkilerine göre, fiziksel özelliklerine göre ve sosyo psikolojik etkilere göre sınıflandırılmıştır. Bu değerlendirilmeler baz alınarak, avluların sınıflandırılması ana başlıklar ve açılımları bağlamında çizelge üzerinde gösterilmiştir. (Tablo 1).

Tablo 1. Avlu tipolojilerinin belirlenmesinde etkili olan faktörler (Okuyucu, 2011)

Avlunun Yapıda Bulunduğu Yere Göre	Avlunun Fiziksel Özelliklerine Göre	Avlunun Sosyo-Kültürel Özelliklerine Göre
· Dış Avlu · İç Avlu · Ön Avlu	· Ölçü-Oran · Çevresel koşullar · Avlu Donatıları	· Kültür · İnsan Eylemlerinin Biçimleri ve Boyutsal

· Giriş Avlu · Arka Avlu	· Yerleşme alanının topografik özellikleri	Özellikler
Avlunun Biçimine Ve Mekansal Düzlemine Göre	Avlunun Mekansal İlişkilerine Göre	
Geometrik Formlar:	Mekansal İlişkilendirmeler:	
· Düzenli Geometrik Formu Olan Avlu · Düzensiz Geometrik Formu Olan Avlu	· Mekan içinde mekan · İç içe geçmiş mekanlar · Bitişik mekanlar · Ortak bir mekan ile birbirine bağlanmış mekanlar	
Mekan Örüntüsünü Oluşturan Düzlemler:	Mekansal Organizasyon Çeşitleri:	
· “L” Seklindeki Düzlemlerli Avlu · Paralel Düzlemlerli Avlu · “U” Seklindeki Düzlemlerli Avlu · Dört Düzlemlerli Avlu	· Merkezi Organizasyon · Çevresel Organizasyon · Isınsal Organizasyon · Kümeli Organizasyon · Gridal Organizasyon	

Göstergebilimsel Yöntemle Avluların Okunması

Mimari çevrenin özünde ilgi uyandırması, yaşantı, ifade, anlama ilişkisi bağlamında gerçekleşmektedir. Kısacası mekan birimlerinin anlamlandırılması, kullanıcının ve mimarın yapıya yükledikleri mesajlarla bağdaşmaktadır. Yapıyı oluşturan mekanlar, yapı kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte kurgulanmıştır ve mekanların fiziksel özellikleri, ölçüleri ve donanımları bu ihtiyaçlar temel alınarak belirlenmiştir. Mekanlar sadece tek birimden oluşmayıp, bir kurgu halinde; iç mekanlar, ara mekanlar ve dış mekanlar olarak organize edilmişlerdir. Avluda yapının mekan kurgusunu sağlayan öğelerden bir tanesi olduğuna göre, avlunun da toplumsal düşünce yapısını, sosyo-kültürel yaşamı, dini ve otoriteyi simgelemek gibi bir anlatımının olması beklenmektedir. Bu anlatımın özünü ise; avlunun biçimsel, yararsal ve simgesel özellikleri oluşturmaktadır. Bunun haricinde, mimari obje sayılan avlunun, kültürel ve tarihsel yönüyle, toplumsal ve bireysel değerleriyle, insanın bireysel ve toplumsal yaşantısına olan etkileriyle, insan eliyle bir takım amaçlar gözetilerek yapılan, estetik, fonksiyonel ve pragmatik bir boyutu da vardır.

Avluların göstergebilimsel yöntemle analizinin sentaktik boyutu

Özellikle sentaktik analizlerde strüktür, doğal ışık, kütle, plan-kesit ilişkisi, sirkülasyon, eklemeler ve çıkarmalar, hiyerarşi, kütle, geometri, tekrarlanan üniteler, bütünü oluşturan parçalar, bütünlük gibi ölçütlere bakılmaktadır (Sentürer, 1995). Yapılardaki avluların ve avluda bulunan elemanların fiziksel özelliklerini, görsel öğelerin

kompozisyonunu algılamak için, sentaktik boyut analizi bağlamında gestalt ilkelerinden ve temel tasar ilkelerinden yararlanılmakta ve kurgusal düzen irdelenmektedir.

Avluların göstergebilimsel yöntemle analizinin semantik boyutu

Mimari yapılar ve bu yapıların onları kullanan öznelere ilişkisini irdeleyen kaynaklar incelendiğinde çoğunlukla bu ilişkinin, yapıların öznelere üzerinde bıraktığı etkileri ifade etmekte kullanılan kavramsal/ bilişsel özellikler ile kurulduğu görülmektedir, avluların anlamsal çıkarımlarını ve avlu mekanının kullanıcı algılarını değerlendirmek adına bazı ölçekler kullanılmıştır. Bu ölçekler, avlu mekanının anlamsal algılarıyla ilişkili olarak Hershberger'in sıfat çiftlerinden seçilmiştir.

Avluların göstergebilimsel yöntemle analizinin pragmatik boyutu

Avlulu yapıların göstergebilimsel çözümlemesinde pragmatik boyutu değerlendirilirken; avlunun geçmişten günümüze uzanan süreçte birikimlerinin, tecrübelerinin, işlevlerinin, gereksinimlerinin ve kullanım amaçlarının irdelenmesi ve yapının okunması gerekmektedir. Avlulu yapıların kronolojik gelişiminden elde edilen veriler pragmatik boyutun değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Avluların tarihsel gelişimi değerlendirilerek; avlunun pragmatik yani yararsal anlamda çıkarımlar elde edilmiştir. Tarihi süreçteki avlu kullanımına ilişkin değerlendirmelerin yapılmasının nedeni; avlunun sosyal, kültürel, işlevsel yararlılıklarını ve avlu elemanlarının işlevlerini ortaya koymak ve avluya duyulan gereksinimleri avlu kullanıcılarının eylemleri ve psiko-sosyal ilişkileri çerçevesinde belirlemektir. Bu ilişkiler, gereksinimler ve yararlılıklar bağlamında yapılarda bir mekan çözümü haline gelen avlu unsurunun özellikleri sistematik olarak islenerek, avlu kullanımının pragmatik boyutta okunmasını sağlamıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Avluların göstergebilimsel analizi için kullanılan sentaktik, semantik ve pragmatik ölçekler (Okuyucu, 2011)

DİZİMSSEL (SENTAKTİK) ÖLÇEKLER															
Gestalt İlkeleri							Temel Tasar İlkeleri								
Yakınlık	Benzerlik	Kapanmışlık (Tamamlama)	İyi devamlılık (Süreklilik)	Pragnaz-Basit-Açık strüktürlenmiş Elem.	Değişmezlik	Tecrübe Kuralı	Sekil-Zemin ilişkisi	Simetri (Bakışım)	Hiyerarşi (Egemenlik)	Datum	Ritim (Tekrar)	Denge	Zıtlık	Koram	Uygunluk
ANLAMSAL (SEMANTİK) ÖLÇEKLER															
Anlamsal Algılamalar															
Yararlı, kullanışlı					Özellik belirten, kendine özgü					Aktif					
Yararsız, kullanışsız					Sıradan, alışılmış					Pasif					
Örgütlenmiş, düzenli					Yeni					Umumi					
Karışık, düzensiz					Eski					Hususi					

Zarif, yalın Donatılmış	Güvenli Tehlikeli	Mahremiyeti sağlayan Ortak mekan	
Aydınlık, açık Karanlık, belirsiz	Enerjik Durgun	Estetik mekan Estetik olmayan mekan	
Yeterli ışık Yetersiz ışık	Davetkar İtici	Düşünülmüş Gelişigüzel	
Memnuniyet verici Can sıkıcı	Gösterişli, çok süslü Yalın, düz, sade	Rahatlatıcı mekan Kasvetli mekan	
Yeterli büyüklük Yetersiz büyüklük	Toplayıcı Dağıtıcı	İletişim odağı Kendine özgü	
İyi ölçekli Kötü ölçekli	İçeride ait Dışarıda ait	Uyutucu Uyarıcı	
Geniş, alabildiğince açılmış Dar, sınırlı	Tanımlı alan Artık alan	Kapalı Açık	
YARARSAL (PRAGMATİK) ÖLÇEKLER Aktif Kullanıcıların Davranış İlkeleri			
Mikroklimatik ortam	Ölçek oranı	Yapıyla ilişkisi	Havalandırma
Sıcaktan koruyucu	Toplanma yeri	Mekan değişimi	Kullanım zamanları
Sosyal aktivite alanı	Güvenli mekan	Sokakla ilişkisi	Kullanım amaçları
Yeterli mekan büyüklüğü	Yemek yeme mekanı	Mekana ulaşım	Görsel estetik

Denizli Erbakır Fen Lisesi Avlusu

Denizli Erbakır Fen Lisesi, Denizli ilinin merkezinde Gümüşler'de bulunmaktadır. Okul, 1996-1997 yılında eğitim-öğretime açılmıştır. Şahinler'e göre (2001), iç avlu, kompozisyonun belirleyicisidir. Denizli'nin ılıman iklim özelliklerinin okulun mekansal kurgusuna yansiyarak iç avlulu plan semasının ortaya çıkması ve bitkisel materyallerle donatılmış, tampon görevi yapan ve mekan organizasyonunda etken rol oynayan iç avlunun bulunması Denizli Erbakır Fen Lisesi'nin seçilme nedenlerindedir. Okulun iç avlusunun göstergebilimsel yöntemle analizinin sentaktik boyutu biçimsel özelliklerle, semantik ve pragmatik boyutu ise, toplam 370 lise öğrencisinden 47 öğrenciye uygulanan

anketlerle ölçülmüştür. Denizli Erbakır Fen Lisesi'nin avlusunun göstergebilimsel yöntemle analizi kavramsal alt yapı oluşturularak yapılmıştır.

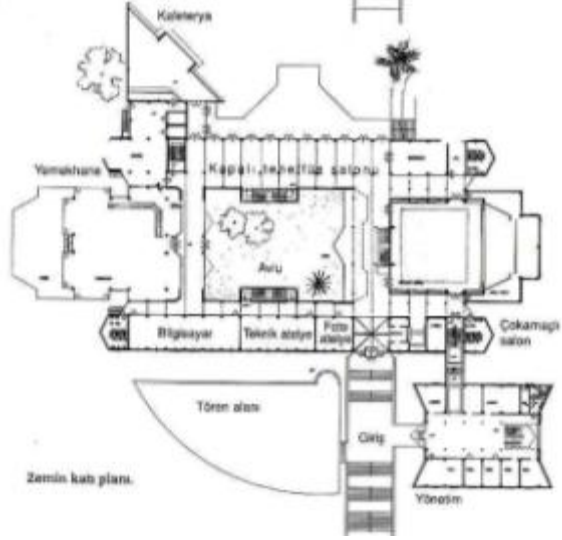
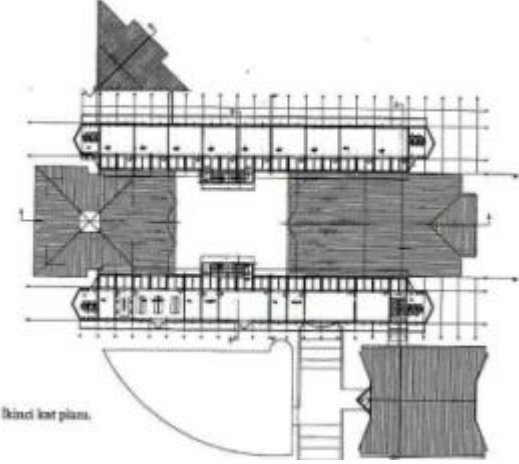
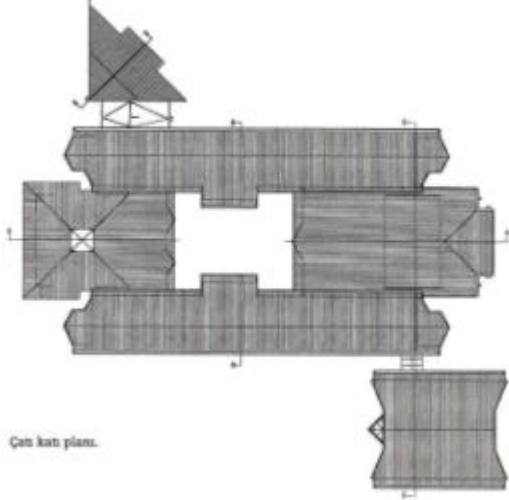
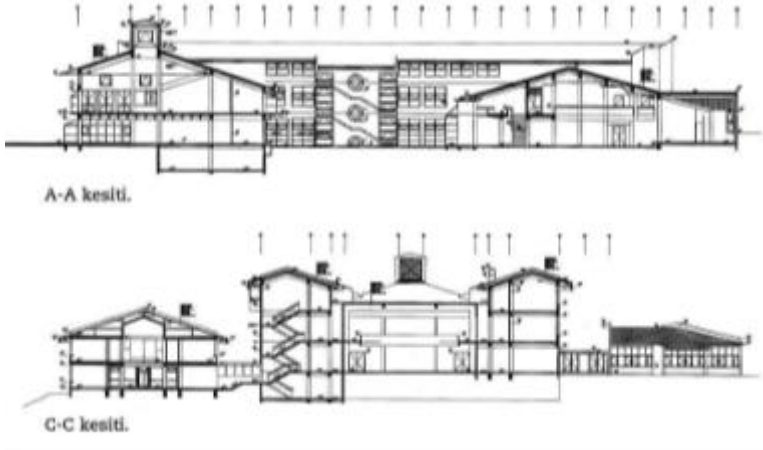
- Okulun teknik çizim, fotoğraflarının ve mimari özelliklerinin ortaya konulması
- Avlunun göstergebilimsel yöntemle analizinin gestalt ve temel tasar ilkelerine göre sentaktik boyutunun değerlendirilmesi
- Katılımlı gözlem ve idarecilerle ve öğretmenlerle yapılan görümseler sonucunda okulun avlusuna ilişkin verilerin toplanması
- Avluyla ilgili öğrencilere uygulanan anket sonuçlarının frekans, varyans ve crosstabs analizleri
- Avlunun göstergebilimsel analizinin semantik ve pragmatik boyutlarının anket verilerine göre değerlendirilmesi
- Genel değerlendirmenin yapılması ve öneriler

Okulun avlusuyla ilgili belirtilen kavramsal alt yapı oluşturulmuştur. Denizli Erbakır Fen Lisesi'ne ait plan şemaları, kesitler ve görseller tablo halinde düzenlenmiştir (Tablo 3, 4, 5).

Tablo 3. Denizli Erbakır Fen Lisesi genel görünüşü

DENİZLİ ERBAKIR FEN LİSESİ (1999)	
GENEL GÖRÜNÜŞ	
	Yerleşme Yönü: Güneydoğu-Kuzeybatı
	İklim: Sıcak-yağışlı
	Topoğrafya: Eğimli
	Plan Tipi: İç avlulu plan tipi

Tablo 4. Denizli Erbakır Fen Lisesi plan, kesit (URL 1)

DENİZLİ ERBAKIR FEN LİSESİ	
VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI
	
İKİNCİ KAT PLANI	ÇATI PLANI
	
KESİTLER	
	

Tablo 5. Denizli Erbakır Fen Lisesi iç avlusu (URL 1, Yazar Arşivi)

Denizli Erbakır Fen Lisesi 22.Kasım.2010 tarihinde ziyaret edilmiştir. Okuldaki öğretmenlerle ve idarecilerle görüşülmüş ve üç saat süresince katılımlı gözlem yapılmıştır. Elde edilen bilgiler ve yapılan gözlemlere göre:

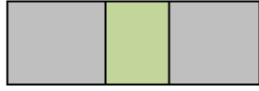

- Okulun eğitim sisteminden kaynaklı yoğun bir derse çalışma temposu içinde öğrencilerin sosyal yasama çok zaman ayırmadığı,
- Genellikle teneffüs aralarında giriş meydanını kullandıkları,
- Bos derslerde giriş meydanındaki spor alanlarını ya da üstü kapalı teneffüs mekanındaki pinpon masalarını kullandıkları,
- İç avlunun okula sadece görsellik kattığı,
- İç avluyu okulda geçiş mekanı olarak kullandıkları ve belirli zamanlarda bu mekanda oturdukları, sonucuna varılmıştır.

Denizli Erbakır Fen Lisesi'nin gösterebilimsel yöntemle analizi, sentaktik, semantik ve pragmatik boyutları değerlendirilerek yapılmıştır.

Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun sentaktik boyut analizi

Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun göstergebilimsel yöntemle analizinin sentaktik boyutu bağlamında, mekanların biçimsel, işlevsel ve kütsel özelliklerini ve mekansal kurgusunu değerlendiren görsel matrisli tablolar oluşturulmuştur (Tablo 6.)

Tablo 6. İç Avlunun biçimsel, işlevsel ve kültürel özellikleri (Okuyucu, 2011)

Avlunun Yerleşme Özellikleri	Avlunun Yapıdaki Konumu		
	Yerleşme Yönü		Güneydoğu-Kuzeybatı
	Dış Çevreyle İlişkisi		Dolaylı Bağlantı
Biçimsel Özellikleri	Biçimi		 Dikdörtgen
	Mekan Organizasyon Yönelimi		Dört Düzlemlî
İşlevsel, Fiziksel ve Sosyal Özellikleri	İşlevi		Sosyal İletişim, Görsel Zenginlik, Mikroklimatik
	Sosyal-Fiziksel Özellikleri	Biçimsel Boyut	Sosyal ve Görsel Mekan
		Psikolojik-Sosyal-Kültür Özellikleri	Estetik ve Rahatlatıcı
		Topoğrafik Özellikler	Düz
		Çevresel Koşullar	Işık, Hava, Yeşil Alan, Peyzaj
Mekansal Kurgusu	Mekansal İlişkisi		Mekan İçinde Mekan
	Mekansal Organizasyon çeşitleri		Merkezi Organizasyon

Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun sentaktik boyutu biçimsel ve plan özellikleri Temel Tasar İlkeleri ve Gestalt İlkeleriyle ilişkilendirilerek analiz edilmiştir.

Tablo 7. Avlunun sentaktik boyut analizi (Okuyucu, 2011)

Denizli Erbakır Fen Lisesi (iç avlu)		Avlunun Sentaktik Boyutu (Gestalt İlkeleri)							Avlunun Sentaktik Boyutu (Temel Tasar İlkeleri)						
Avlunun Biçimsel Ve Plan Özellikleri	Avlunun Sentaktik Boyutu	Yakınlık	Benzerlik	Kapanmış	Devam.	Pragmatizasyon	Değişmez.	Tecrübe Kuralı	Simetri	Hiyerarşi	Denge	Zıtlık	Uygunluk	Ritm	Datum
Avlunun yapı içindeki konumu				■	■					■			■		
Avlunun biçimi			■	■	■			■	■		■	■	■		
Avlunun mekan organizasyonundaki yönelimi			■	■	■			■	■		■		■		
Avlunun mekansal ilişkisi		■	■	■	■			■	■	■		■	■		■
Avlunun mekansal organizasyon çeşitleri		■	■	■	■			■		■		■	■		■

İç avlu için;

- Avlunun yapı içindeki konumuna bakıldığında avlu, iç avlu olarak değerlendirilmiştir. Gestalt ilkelerine göre; kapanmışlık ve devamlılık ilkeleri uygulanmıştır. İç avlu, okulun ortasında, yapıyla uyum içinde ve sürekli bir düzendedir. Temel tasar ilkelerine göre; hiyerarşi ve uygunluk ilkeleri uygulanmıştır. İç avlu, okulun kapsadığı yapıyla uyumlu ve hiyerarşik bir düzendedir.
- Avlunun biçimi, dikdörtgen formu olarak tanımlanmıştır. Gestalt ilkelerine göre; benzerlik, kapanmışlık, devamlılık ve tecrübe kuralı ilkesi kullanılmıştır. İç avlu, yapıyla doğru bağlantı kuran bir düzendedir. Okulun ortasında ve dört tarafı çevrili devamlılığı sağlayan bir mekandır. Temel tasar ilkelerine göre; simetri, denge ve uygunluk ilkeleri kullanılmıştır. İç avlu yapıyı biçimsel anlamda tamamlamaktadır.
- Avlunun mekan organizasyon yönelimi, paralel düzlem olarak belirtilmiştir. Gestalt ilkelerine göre; benzerlik, kapanmışlık, devamlılık ve tecrübe kuralı ilkeleri kullanılmıştır. Avlu düzlemleri, birbiriyle bağlantılı, okulun ortasında ve okulla sürekliliği sağlayan bir sistem içindedir. Temel tasar ilkelerine göre; simetri, denge ve uygunluk ilkeleri kullanılmıştır. İç avlunun mekan organizasyonu okulun yapısıyla uyumlu, simetrik ve dengeli bir düzendedir.
- Avlunun mekansal ilişkisi, mekan içinde mekan olarak tanımlanmıştır. Gestalt ilkelerine göre; kapanmışlık, yakınlık, benzerlik, devamlılık ve tecrübe kuralı ilkeleri kullanılmıştır. İç avlu ve yapı arasındaki mekansal ilişkilere göre, yapıyla avlu arasında bir bütünlük söz konusudur. Mekansal anlamda okulla avlu arasında benzerlik ve yakınlık görülmektedir. Temel tasar ilkelerine göre; hiyerarşi, uygunluk ve datum ilkeleri kullanılmıştır. İç avlu, mekansal anlamda okulla uyum ve kompozisyon içindedir ayrıca okulun ortasında hiyerarşik bir düzene sahiptir.

- Avlunun mekansal organizasyon çeşitleri, merkezi organizasyon olarak belirlenmiştir. Gestalt ilkelerine göre; kapanmışlık, yakınlık, benzerlik, devamlılık ve tecrübe kuralı ilkeleri kullanılmıştır. İç avlunun merkezi organizasyon şeklindeki mekan kurgusu sürekliliği sağlanan, hiyerarşik bir sistemden oluşmuştur ve okulla birbirine benzeyen ve birbirine yakın olan mekanlardır. Temel tasar ilkelerine göre; hiyerarşi, uygunluk, datum ilkeleri kullanılmıştır. İç avlunun merkezi yapısı beraberinde uyumlu ve koordineli bir düzeni getirmiştir. Ayrıca okul yapısıyla avlu hiyerarşik bir sistemdedir.

Avlunun sentaktik boyut analizi için, biçimsel ve plan özelliklerinin alt açılımlarında kullanılan gestalt ve temel tasar ilkeleri ölçeklerinin kullanım sıklığı tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Gestalt İlkeleri ve Temel Tasar İlkeleri kullanım sıklığı (Okuyucu, 2011)

İÇ AVLU	Gestalt İlkeleri							Temel Tasar İlkeleri						
	Yakınlık	Benzerlik	Kapanmış	Devam.	Pragnaz	Değişmez.	Tecrübe Kuralı	Simetri	Hiyerarşi	Denge	Zıtlık	Uygunluk	Ritm	Datum
Yapı içindeki konumu														
Biçimi														
Mekan org. yönelimi														
Mekan ilişkisi														
Mekan org. çeşit.														

Yukarıdaki çizelgeye göre, en çok kullanılan temel tasar ilkelerinden "uygunluk" ilkesi ve gestalt ilkelerinden "devamlılık" ilkesidir. Hiç kullanılmayan ise gestalt ilkelerinden "pragnaz" ve "değişmezlik" ilkesidir. En az kullanılan temel tasar ilkesi "zıtlık" ve "ritm" ilkeleri olup, az kullanılan ise "hiyerarşi" ilkesidir. En az kullanılan gestalt ilkelerinden "yakınlık" ilkesidir. Diğer ilkelerin kullanım sıklığı birbirine yakın orandadır.

Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun göstergebilimsel yöntemle analizinin pragmatik boyutu

Denizli Erbakır Fen Lisesi öğrencilerinin demografik özelliklerine ait verilerin oranları belirlenmiştir. Ayrıca Denizli Erbakır Fen Lisesi'nde bulunan, iç avlunun göstergebilimsel yöntemle analizinin pragmatik boyutunu ölçmek için uygulanan anketlerden elde edilen verilerin oranları belirlenerek yorumlanmıştır (Tablo 9.).

Tablo 9. Demografik özellikler (Okuyucu, 2011)

Denizli Erbakır Fen Lisesi	Öğrenci Sayısı	Cinsiyet Durumu	Sınıf
Anket Sonucu Elde Edilen Verilerin Oranları (Sayı/Yüzde)	47 / %12.1	21 / %44.7(bay) 26 / %55.3(bayan)	21 / %44.7 (9.s.) 26 / %55.3 (10.s.)

Anket formundaki Denizli Erbakır Fen Lisesi iç avlusunun gösterebilimsel analizinin pragmatik boyutunu çözümlenmeyi amaçlayan sorular ve ölçeklerle, soruların her biri için ortalama yüzde değerleri aşağıda çizelgede verilmiştir (Tablo 10.).

Tablo 10. Denizli Erbakır Fen Lisesi iç avlusunun pragmatik ölçekli soruları ve oranları (Okuyucu, 2011)

Denizli Erbakır Fen Lisesi İç Avlusunun Pragmatik Ölçekli Soruları ve Cevaplardan Elde Edilen Oranlar	Öğrenci Yüzdeleri
41. Bir mekandan diğerine giderken bu iç avludan geçmeyi tercih ediyorum.	% 77
42. Avlunun etrafının kapalı olması ve üstünün açık olması sayesinde avlu mekanı daha serin oluyor.	% 89
43. İç avlu güneş ışığı aldığı için diğer mekanlara göre daha aydınlık oluyor.	% 100
44. İç avluya gelen ışık sayesinde avlunun etrafındaki mekanlarda aydınlanıyor.	% 100
45. İç avlu okulun tüm öğrencilerine yetecek kapasitedir.	% 4
46. Boş zamanlarda ve teneffüslerde hava almak için iç avluyu kullanıyorum.	% 68
47. Teneffüslerde arkadaşlarımla sohbet etmek için iç avluyu kullanıyorum.	% 75
48. İç avlunun üstü açık olduğu için sadece güneşli havalarda kullanabiliyorum.	% 55
49. Okulun koridorlarından ve sınıflardan avludaki manzarayı görmek beni rahatlatıyor.	% 90
50. İç avlu benim için sadece görsellik ifade ediyor.	% 21

- Öğrencilerin büyük çoğunluğunun mekanlar arasında geçişi sağlamak için iç avluyu kullandıkları görülmektedir. Bu tercih, iç avlunun konum itibarıyla doğru yerde bulunduğu ve öğrenciler tarafından tampon mekan olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır.
- Öğrencilerin büyük çoğunluğu iç avlunun daha serin olduğu görüşündedir. Bu bağlamda, iç avlunun mikroklimatik olma özelliğe sahip olduğu ve diğer mekanlara göre hava sıcaklığının farklılaştığı sonucuna varılmıştır.
- Öğrencilerin tamamına yakını iç avlunun daha aydınlık olduğunu düşünmektedir, bu da iç avlunun üstten aydınlatıldığı için diğer mekanlara göre daha çok ışık aldığı için

göstergesidir. Yine öğrencilerin çoğu iç avlunun diğer mekanları da aydınlattığı görülmektedir. Bu da iç avlunun mikroklimatik olma özelliğinin yanında aydınlatma özelliğine de sahip olduğunu göstermektedir.

- İç avlunun kapladığı alan, diğer avlular arasında en küçük olanıdır. Öğrencilerde bu fikri desteklemektedir. İç avlu öğrenci yoğunluğunu kaldıracak bir kapasiteye sahip değildir.
- Öğrencilerin tenefüslerde veya bos zamanlarda diğer avlular gibi iç avluyu da iletişim amaçlı kullandıkları görülmektedir. Konum itibarıyla okulun ortasında yer alan ve sınıflara daha yakın olan iç avlunun, öğrencilerin ayak üstü sohbetlerini yapmak amacıyla kullanıldığı sonucuna varılmıştır.
- İç avluyu sadece güneşli havalarda kullanan öğrenci oranı yarı yarıyadır. Öğrencilerin bu avluyu kısa zaman dilimlerinde kullandığı ve Denizli'nin ılıman iklimi göz önüne alınırsa; avlunun üstünün açık olmasının, avlu kullanımını fazla etkilemediği sonucuna varılmıştır.
- Öğrencilerin tamamına yakını, iç avlunun yeşil dokusunu ve peyzaj düzenlemesini pozitif bulmaktadır. İç avlunun bitkisel donanımı estetik bir görünüm sağlamak ve öğrenciler üzerinde olumlu bir etki bırakmaktadır.
- İç avlunun görsel zenginlik sağlama özelliğinin yanında sosyal iletişim mekanı olma, mikroklimatik ortam yaratma ve aydınlatma gibi işlevsel özelliklere de sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunun gösterebilimsel yöntemle analizinin semantik boyutu

Denizli Erbakır Fen Lisesi iç avlusunun semantik boyutunu değerlendirmek bağlamında öğrencilerin anlamsal algılarını ölçmek için Hershberger'in (1988) sıfat çiftleri kullanılarak hazırlanan anketlerden anlamsal çıkarımlar yapılmıştır. Anlamsal algıları ölçmeye yarayan sıfat çiftleri için verilen cevapların frekans analizleri yapılarak ortalama değerler elde edilmiştir. Anket formunda soruların her biri için bulunan ortalama yüzde değerleri, sıfat çiftlerinin pozitif tanımlamalardan negatif tanımlamalara uzanan skaladaki verilerle örtüştürülmüştür ve ortaya çıkan en yüksek değer çizelgede karşılık bulunduğu yere göre yorumlanmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Denizli Erbakır Fen Lisesi iç avlusunun semantik analiz sonuçları (Okuyucu, 2011)

Denizli Erbakır Fen Lisesi İç Avlusunun Semantik Analiz Sonuçları (%)						
	5 kesinlikle katılıyorum	4 katılıyorum	3 fikrim yok	2 katılmıyorum	1 kesinlikle katılmıyorum	
Yararlı	21,3	57,4	6,4	14,9	0	Yararsız
Rahatlatıcı	31,9	66	0	2,1	0	Kasvetli
Aydınlık	23,4	72,3	2,1	2,1	0	Karanlık
Aktif	4,3	14,9	25,5	51,1	4,3	Pasif
Estetik	23,4	72,3	4,3	0	0	Estetik Olm.
Mem.Verici	6,4	27,7	27,7	27,7	10,6	Can Sıkıcı
Yeterli	4,3	6,4	4,3	63,8	21,3	Yıtsz. Büyük
Güvenli	17	48,9	27,7	6,4	0	Tehlikeli
Kötü Ölçekli	21,3	31,9	36,2	8,5	2,1	İyi Ölçekli
İtş Odak	21,3	70,2	4,3	2,1	2,1	Kend. Özgü
Uyarıcı	8,5	31,9	34	21,3	4,3	Uyutucu
Yeni	21,3	48,9	19,1	10,6	0	Eski
Düşünölmüş	14,9	70,2	10,6	4,3	0	Gelişigüznel
Çekici	21,3	66	12,8	0	0	İtici
Tanımlı al.	48,9	51,1	0	0	0	Artık Alan
Düzenli	21,3	74,5	2,1	2,1	0	Düzensiz
Donatılmış	36,2	63,8	0	0	0	Yalın
Umumi	0	2,1	4,3	63,8	29,8	Hususi

Denizli Erbakır Fen Lisesi iç avlusunun semantik boyutu için yapılan anket sonuçlarından çıkarılan anlamsal algıların frekans ortalamalarına bakıldığında;

- İç avlu, özellikle güzel havalarda yoğun kullanıldığı için avlunun öğrenciler tarafından yararlı ve işlevsel bulunduğu görülmektedir.
- İç avlu, havadar bir mekan olduğu için ve mikroklimatik özelliğiyle okulda hava akımını sağladığı için öğrenciler tarafından rahatlatıcı olarak nitelendirilmiştir.
- İç avlu, üstten doğal aydınlatıldığı için yeterince ışık almaktadır ve bu da iç avlunun öğrenciler tarafından aydınlık bulunmasını sağlamıştır.
- İç avlu, bitkisel materyalleri ve çevre düzenlemesiyle okula görsel zenginlik katmıştır ve öğrenciler tarafından estetik ve yeni olarak algılanmıştır.
- İç avlu, öğrencilerin kaliteli zaman geçirmelerini sağlayacak donanıma sahip olmadığı için öğrenciler tarafından can sıkıcı mekan olarak algılanmıştır.
- İç avlu, tüm öğrencilere yetebilecek kapasitede olmadığı için öğrenciler tarafından yeterli büyüklükte bulunmamıştır ve öğrencilere rahat bir mekan sağlamak adına üstü kapalı iç avlunun daha geniş bir alana yayılması gerekmektedir.

- İç avlunun, hem konum itibariyle okulun ortasında yer alması hem de doğal bir ortama sahip olması öğrenciler üzerinde dış mekan gibi algılanan iç mekan özelliğiyle güvenli bir alan hissi uyandırmıştır.
- İç avluda etkinlik ve faaliyet anlamında öğrencilerin ihtiyacını karşılayacak donanımlar olmadığı için öğrenciler tarafından avlu, ne uyutucu olarak ne de uyarıcı olarak nitelendirilememiştir.
- İç avlunun çevre düzenlemesinden, estetik görünümünden ve havadar olmasından dolayı öğrenciler iç avluyu davetkar bulmaktadırlar.
- İç avlunun okulun ortasında net bir alana sahip olması, avlunun öğrenciler tarafından tanımlı alan olarak nitelendirilmesini sağlamıştır.
- İç avluyu tüm öğrencilerin kullanamaması avlunun hususi yani özel mekan olarak nitelendirilmesini sağlamıştır.

SONUÇ

Denizli Erbakır Fen Lisesi avlusunda sentaktik boyut kapsamında en çok kullanılan gestalt ilkeleri; devamlılık, tecrübe kuralı, benzerlik, kapanmışlık ve kısmen de yakınlık ilkeleriyken, temel tasar ilkeleri; uygunluk, datum, simetri, denge ve kısmen de hiyerarşidir. İç avlu, okulun ortasında ve dört düzlemli bir yapıda olup, kapanmışlık ilkesini taşıdığı görülmüştür. Biçimsel anlamda benzerlik ilkesi, fiziksel anlamda ise okul yapısının bütününde yer aldığı için devamlılık ve tecrübe kuralı ilkeleri gözlemlenmiştir. Avlu, okula entegre olmuş dış mekan bağlamında, avlunun simetri ve dolayısıyla denge ilkelerini taşıdığı görülmüştür.

Okulun eğitim yapısı gereği öğrencilerin ders çalışma tempolarının yoğun olduğu düşünülürse etkinliklerin az olması öğrencileri çok etkilememiştir. Okulun bünyesinde bulunan avlu öğrencilerin kaliteli zaman geçirmeleri açısından yeterli bulunmuştur. Ayrıca okuldaki avlunun, izole bir bölgede olması, öğrencilerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamıştır.

Denizli Erbakır Fen Lisesi'nin belirli bir kot farkıyla yüksekte olması hakim rüzgarın etkileri daha hissedilir oranda arttırmıştır. Ancak Denizli'nin ılıman iklim etkisi sayesinde rüzgar hafif kalmıştır. Geçmişten günümüze uzanan pek çok sosyal, eğitim ve kamu yapılarında iç avlulu plan semalarının uygulandığı görülmüştür. İç avlu, ortak kullanım mekanı olarak, iletişimin yoğun olması, görselliğin zengin olması, mikroklimatik ortamın sağlanması, aydınlatmanın sağlanması gibi faktörlere imkan sağlamıştır. Bu bağlamda ılıman iklim sayesinde iç avlulu bir plan seması Denizli Erbakır Fen Lisesi'nde uygulanmıştır. İç avlunun aydınlatma, havalandırma, estetik görünüm, tampon mekan olma gibi pozitif özellikleri okulun avlusunda da görülmüştür. Avlunun bitkisel materyallerle donatılmış

olması okulun resmi duruşunu yumuşatmıştır ve yapının içinde dış mekan hissi uyandırmıştır. İç avluların kamu yapılarında kullanıldıkları zaman yapının kapladığı alanla yarışır nitelikte büyüklüklere sahip oldukları görülmüştür. Bu bağlamda öğrenci kapasitesini kaldıramayan avlunun ölçeğinin yetersiz olması öğrenciler açısından olumsuz bir tablo çizmiştir. İç avlu, peyzaj düzenlemesiyle mekana görsel bir zenginlik katmış, mekanlar arası geçişi sağlayarak mekanları örgütlemiş, mikroklimatik ortam yaratmış, sınıf koridorlarının aydınlanmasını sağlamış ve öğrenciler için toplanma alanı olarak kullanılmıştır.

Avluların göstergebilimsel yöntemle analizinin sentaktik boyut bağlamında yararlanılan gestalt ilkeleri ve temel tasar ilkelerinin avluların geometrik düzenlerinin oluşumunda ne denli önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Avluların göstergebilimsel yöntemle analizinin semantik yani anlamsal boyut bağlamında yararlanılan sıfat çiftlerinin karşılık bulunduğu ölçeklerin ve pragmatik yani yararsal boyut bağlamında yararlanılan işlevsel ölçeklerin de öğrencilerin avluları algılamaları üzerinde önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Tasarımcıların, mimarların ve mimar adaylarının avluların mekansal kurgularının algılanması, okunabilirliğinin sağlanması ve okullarla olan ilişkilerinin çözümlenmesi açısından bu ilkeleri ve ölçekleri doğru anlamda uygulamaları gerekmektedir. Bu bağlamda tasarımcıların aldıkları mimari eğitim sürecinde bu öğretileri ve çözümlenmeleri sindirmiş olması gerekmektedir.

- Temel eğitim yapılarının mimari oluşumunda avlunun mekansal kurgunun merkezi olduğu ve tüm birimleri örgütlediği, mekanları birleştirici özelliği olduğu, toplanma ve sosyal mekan olduğu, birbirinden farklı işlevlere sahip mekanları hem ayırdığı hem de bir arada tuttuğu savından yola çıkarak; okulların mimari projeleri oluşturulurken mimarların ve tasarımcıların avlulu mekan çözümlerini öncelikli tercih etmeleri gerekmektedir.
- Temel eğitim yapılarında avluya olan açıklıklar ve avludan sağlanan ışık sayesinde aydınlatma özelliğinin ve ısıyı hapsedme sayesinde mikroklimatik ortam özelliğinin ekonomik anlamda da yarar sağladığı ve gürültüyü minimize ettiği düşünülürse, okulların mimari projelerinde avlulu uygulamaların maliyet anlamında da katkı sağlayacağı görülmektedir.
- Temel eğitim yapılarındaki avluların yeşil dokusunun ve bitki örtüsünün hem öğrenciler üzerindeki psikolojik etkisinin olumlu olduğu hem de görsel zenginlik kattığı ve avlunun dış mekanlardan izole edilmesinden kaynaklı öğrenciler için daha güvenli bir alan yarattığı düşünülürse; avlulu okullarda eğitim alan öğrencilerin daha pozitif, daha güvenli ve daha enerjik olacağı bağlamında öğrencilere avlulu okul tercih seçenekleri sunulmalıdır.
- Temel eğitim yapılarında ortak kullanılan dış veya iç mekanlar öğrencilerin birlikte zaman geçirdikleri, ortak eylemlere paydaşlık ettikleri, iletişim kurdukları, stres attıkları

mekanlar olmaları sebebiyle öğrenciler için önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda, okullardaki mekan organizasyonları yapılırken avlu işlevine sahip ortak kullanılan atrium gibi iç mekanlar, bahçeler gibi dış mekanlar çözümlere dahil edilmelidir. Bu mekanların sağladığı sosyal ortam, yapılar kattığı görsel zenginlik ve öğrencilere kazandırdığı kaliteli zaman dilimleri, öğrenciler üzerindeki pozitif etkileriyle motivasyonu sağlamaktadır.

- Tasarımcılar gerek kentsel ölçekte, gerekse bina ölçeğinde olsun özellikle iklim bölgesi verilerini analiz edip, o bölgeye uygun bina biçimi, formu ve tasarım elemanları kullanmalıdırlar.

KAYNAKLAR

- Arseven, C., (1943), Sanat Ansiklopedisi, *M.E.B. Yayınevi*, İstanbul.
- Aydınlı, S., (1993), Mimarlıkta Estetik Değerler, Birinci Baskı, *İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Basım Atölyesi*, İstanbul, 29.
- Barthes, R., (1997), Göstergibilim İlkeleri, Berke Vardar, Mehmet Rifat, Birinci Baskı, *Kültür Bakanlığı Yayınları*, Ankara, , 89, 337.
- Broadbent, G., (1994), Recent Developments in Architectural Semiotics, *Semiotica*, 73-79.
- Clark, R., Aldawoud A., (2008), Comparative Analysis Of Energy Performance Between Courtyard And Atrium In Buildings, *Energy and Buildings*, Sayı: 40, 209-214.
- Çevik, S., Beşgen, A., Tuluk, İ., Vural, S. ve Cordan, Ö., (1999). Osmanlı Kentinde Yeşil Ögesinin Kullanımı Bursa ve Yakın Çevresinde Örneklenmesi, *Uluslar arası XI. Yapı ve Yasam Kongresi*, Mayıs, Bursa, Kongre Kitabı: 85-109.
- Erdogan, E., (1996), "Anadolu Avlularının Özellik ve Düzenleme İlkeleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma", Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı*, Ankara.
- Erkman, F., (1987), Göstergibilimine Giriş, Birinci Baskı, *Alan Yayıncılık*, 70-72.
- Hersberger, G.R., (1988), Study Of Meaning And Architecture, Environmental Aesthetics Theory Research And Applications, *Cambridge University Press*, New York, 175-194.
- Masiero, R., (2006), Mimaride Estetik, Çev: Fırat Genç, *Dost Kitabevi Yayınları*, İstanbul, 60.
- Okuyucu, Ş.E., (2011), "Çağdaş Eğitim Yapılarında Avlunun Göstergibilimsel Açıdan Değerlendirilmesi", Doktora Tezi, *Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı*, Konya.
- Şahinler, O., (2001), Eğitim Yapıları Yapıdan Seçmeler 12, *YEM Yayınları*, İstanbul, 60.
- Şentürer, A., (1995), Mimaride Estetik Olgusu, 1.Baskı, *İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi*, İstanbul, 99.

Uzun, İ., (2001), "Mimarlıkta Ortak Mekan Kavramı Kapsamında Atriumlar Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı*, İzmir.

Yoldaş, E., (2010), "Kentsel Avluların Değişen Anlam ve Biçimleriyle İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, *KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı*, Trabzon.

Zevi, B., (1990), Mimariyi Görmeyi Öğrenmek, Çev: Demir Divanlıoğlu, *Birsan Yayınevi*, İstanbul, 82.

URL 1, <http://v2.arkiv.com.tr/p1312-denizli-erbakir-fen-lisesi.html>, Erişim Tarihi: 15.10.2017.